



# พื้นที่

เวทีพลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557

'พลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างนวัตกรรมจัดการสุภาพะโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง'

2 มีนาคม 2557

## เวทีพลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ครั้งที่ 4

ประจำปี 2557

2552 ศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการสุภาพะสีมีติ

2553 เครื่องมือร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่

2554 เวทีพลังชุมชน

2555 7 นโยบายสาธารณะ 84 ข้อเสนอ

2556 พลังพลเมือง: 7+1 นโยบายสาธารณะ 88 ข้อเสนอ

2557 พลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างนวัตกรรมจัดการสุภาพะพื้นที่เป็นต้น

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็ว กลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างยากจะหลีกเลี่ยง โลกาภิวัตน์อาจก่อให้เกิดทั้งวิกฤติและโอกาสต่อชุมชนได้ ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของแต่ละพื้นที่

ปาฐกถาพิเศษของ **ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด** ประธานมูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ ในหัวข้อ 'ปฏิรูปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนสุภาพะ' เมื่อวันที่ 2 มีนาคมที่ผ่านมา ในเวทีพลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557 ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ มองว่าองค์ประกอบ 3 ส่วน ที่เราไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ นั่นก็คือ หนึ่ง-กระแสโลก สอง-กระแสในประเทศ และสาม-กระแสองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

# จับกระแสปฏิรูป สู่เศรษฐกิจชุมชนสุขภาวะ

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นควรให้ความสนใจ เพราะผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งด้านบวกและลบ ซึ่งทุกพื้นที่ควรปรับตัวเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้า

ดูเหมือนโลกจะแคบลงและเชื่อมต่อกันเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเอื้อให้เกิดการติดต่อค้าขายกันมากขึ้น เกิดการลงทุนแลกเปลี่ยนมากขึ้นในทั่วทุกมุมโลก หากมองในแง่การค้าการลงทุน ก็อาจทำให้เกิดสินค้าบริการและอาชีพใหม่ๆ เช่น ในภาคอีสานที่มีการเพาะปลูกยางพารากันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน

“ยางพาราเป็นโอกาส ขณะเดียวกันก็อาจเป็นวิกฤติได้ เพราะขณะนี้อินโดนีเซียปลูกยางพารากันมาก แล้วยางของเขากำลังเข้าตลาด ฉะนั้นราคายางอาจมีแนวโน้มลดลง”

ในอดีตนั้น ชุมชนท้องถิ่นอาจกำหนดชีวิตตนเองได้ ยกเว้นแต่เพียงดินฟ้าอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ ทว่าปัจจุบันสถานการณ์ของภาวะโลกร้อน ถือเป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นต้องให้ความสนใจ เนื่องจากมีรายงานว่า ภายใน 40 ปี อุณหภูมิทั่วโลกอาจเพิ่มสูงขึ้น 2-4 องศาเซลเซียส ซึ่งทุกๆ 1 องศาเซลเซียสที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าว ลดลงร้อยละ 10

“เรียกได้ว่า เรากำลังก้าวเข้าสู่โลกที่มีความไม่แน่นอน เป็นโลกที่มีความเสี่ยงมากขึ้น”

บัดนี้ นอกจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ยังมีปัจจัยนำพาการที่กระทบต่อราคาพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะความผันผวนทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในตลาดโลก ชุมชนท้องถิ่นจะทำให้ไม่รู้ร้อนรู้หนาวได้อีกต่อไป เพราะเศรษฐกิจชุมชนเองก็ยึดโยงอยู่กับการกำกับของตลาดโลก

นอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เริ่มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อีกปัจจัยที่ ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ เน้นย้ำว่าเราจะหลงลืมไม่ได้คือ กระแส ‘บูรพาภิวัตน์’ ซึ่งเป็นผลมาจากแผ่อิทธิพลของประเทศจีน ว่าที่มหาอำนาจที่มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ 2 ของโลก มี GDP สูงกว่าไทยประมาณ 1,000 เท่า และจะเริ่มมีบทบาททางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียมากขึ้นเรื่อยๆ

กรณีเปิดบริการสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 อย่างเป็นทางการ ถือเป็นตัวเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่ห่างออกไปราว 250 กิโลเมตร ทำให้อุบัติการณ์การปกครองส่วนท้องถิ่นบริเวณชายแดนตื่นตัวตื่นใจกันมาก อาจเป็นเพราะเราเลือกมองเฉพาะด้านดีที่คิดว่าจะมีเม็ดเงินสะพัดเข้ามามหาศาล ซึ่งการรับมือที่เหมาะสมคือ ต้องมองให้รอบด้าน แล้วเริ่มวางแผนรับมือไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ

## รับมือพายุแห่งการเปลี่ยนแปลง

ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ กล่าวอีกว่า ความเคลื่อนไหวด้านเทคโนโลยีระดับโลกที่น่าจับตาอีกเรื่องหนึ่ง ได้แก่ การก้าวเข้ามามีบทบาทของ ‘ปัญญาประดิษฐ์’ หรือหุ่นยนต์ที่คิดเองได้ ซึ่งในยุคนี้ถือเป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศและการทำงานของสมองมนุษย์

อีกไม่นานในต่างประเทศ ผู้คนจะมีโอกาสสัมผัสและใช้งานหุ่นยนต์ที่ออกแบบมาเพื่อทดแทนแรงงานคน อาทิ หุ่นยนต์แรงงานในฟาร์มเกษตรกรรม หุ่นลูกจ้าง แม่บ้าน หรือหุ่นยนต์พยาบาล ในเมืองไทยอาจจะไม่ได้มีแพร่หลาย แต่เป็นสิ่งที่เราต้องคำนึงถึงและตามให้ทัน

ความก้าวหน้าทางนวัตกรรม ทำให้เกิดการคิดค้นอะไรใหม่ๆ อย่างการผลิตเนื้อวัวจากสเต็มเซลล์ หรือเซลล์ต้นกำเนิด ซึ่งในอนาคตจะมีราคาถูกกว่าการทำฟาร์มเลี้ยงวัว เพียงนำเนื้อเยื่อมาเพาะเลี้ยง ก็สามารถผลิตเนื้อวัวสำหรับบริโภคได้ในปริมาณมากๆ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยคง

ต้องส่งเสริมการเลี้ยงวัวต่อไป เพราะเนื้อจากวัวจริงๆ ย่อมมีราคาแพงกว่าสิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ เราอาจเป็นประเทศผู้ผลิตเนื้อจริงที่ประชาชนต้องกินเนื้อปลอม ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องดูกันต่อไป

เรื่องดีๆ ระดับโลกที่อาจเกิดขึ้นคือ โลกจะบังคับให้เราดำเนินงานโดย ‘ธรรมาภิบาล’ มากขึ้น เช่น ความปลอดภัยด้านอาหาร การจะส่งสินค้าไปยังสหภาพยุโรป ผู้ประกอบการไทยจำเป็นต้องทำตามข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า ต้องมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สินค้าที่ส่งออกไปต้องปลอดคาร์บอนต่ำที่สุดเพื่อลดโลกร้อน เป็นต้น

เรื่องบางเรื่อง เรารับรู้กันเฉพาะในกรุงเทพฯ ขณะที่คนต่างจังหวัดไม่ค่อยมีโอกาสได้รู้ ในช่วงที่ประเทศไทยพยายามพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ให้ข้อมูลว่า พลังงานในอ่าวไทยกำลังร่อยหรอและอาจหมดลงภายใน 18 ปี หากไม่มองหาแหล่งพลังงานสำรอง นิคมอุตสาหกรรมทั้งหลายในเมืองไทยจะต้องย้ายฐานการ

ผลดีออกจากประเทศแน่นอน

ด้วยเหตุที่ประเทศอยู่ในทำเลที่ตั้งที่สามารถเป็นศูนย์เชื่อมโยงแผ่นดินสุวรรณภูมิ นี่อาจเป็นทางออกและโอกาสครั้งใหม่ อย่างที่สาธารณรัฐอาหรับเอมิเรตส์หรือดูไบ แม้จะไม่มีทรัพยากรน้ำมัน แต่ก็สามารถสร้าง ความมั่งคั่งจากการทำหน้าที่เป็นศูนย์กระจายสินค้าและบริการในแถบ ตะวันออกกลาง

อีกเรื่องซึ่งเป็นที่น่ายินดีสำหรับสังคมเกษตรของประเทศไทยคือ เรามีศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่ ‘ครัวโลก’ เพราะมีความได้เปรียบทางการ เกษตรกรรม เมืองไทยมีความสมบูรณ์ในดินดีที่สุดในเอเชีย และมีโอกาส ที่เราจะมียไรได้จาก การส่งเสริมการท่องเที่ยว

แต่ไม่ใช่ว่าทุกพื้นที่จะทำเรื่องการท่องเที่ยวแล้วประสบความสำเร็จ ต้องมีการเชื่อมโยงหลายเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร สำหรับบริการ ไปจนถึงของฝากของที่ระลึก ซึ่ง ศ.ดร.มิ่งสรรพ์เห็นว่า จะต้องพัฒนาด้านสัมมาชีพที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวด้วย โดยขณะนี้ มีแนวโน้มใหม่เกิดขึ้นแล้ว นั่นคือการท่องเที่ยวระหว่าง อปท. ด้วยกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แล้วจึงค่อยขยายไปสู่การรับนักท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ

### ทิศทางประเทศไทย

หันกลับมามองกระแสในเมืองไทย ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ให้ข้อมูลว่า กระแส สำคัญของเมืองไทยคือ เรากำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ หรือ มีประชากรอายุเกิน 60 ปี มากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมดภายใน 8 ปีข้างหน้า คนส่วนใหญ่จะมีอายุยืนยาวขึ้น ขณะที่ทรัพยากรจำนวนมากก็จะ ถูกใช้เพื่อรองรับเรื่องนี้

ปัจจุบันไทยมีประชากรสูงอายุ 19 ล้านคน อีก 10 ปี จะมีประชากรสูงวัย เพิ่มขึ้นเป็น 30 ล้านคน หมายความว่า คนที่สร้าง GDP ให้กับประเทศจะ หายไป 30 ล้านคน แต่จะเกิดประชากรกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ และหลายคน แม้จะเกษียณแล้ว แต่ยังสามารถทำงานช่วยเหลือสังคมในด้านอื่น ๆ ได้เช่นกัน

ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์และได้มีโอกาสเข้ามาคลุกคลีกับงานตรวจสอบ คุณภาพโครงการกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคกลาง ตอนบน ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ยืนยันว่า ผลคะแนนดัชนีชี้วัดสุขภาพระดับ อปท. มิใช่ การประกวดหรือแข่งขันเพื่อเอาชนะใครเลย แต่เป็นตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาตนเอง ว่า ขณะนี้ในแต่ละชุมชนมีช่องว่างที่ต้องพัฒนาหรือปรับปรุงอย่างไร

การจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ ขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ควรมีหลักการตรวจสอบที่ละเอียดรอบคอบ และต้องสะท้อนข้อมูลกลับไปยัง อปท. นั้นๆ ว่า สุขภาพของกองทุนในปัจจุบันเป็นอย่างไร บางกองทุนประสบปัญหาความไม่ ยั่งยืนด้วยสาเหตุใด เพื่อจะได้หาแนวทางปรับปรุงกองทุน หรือตั้งกติกาเพื่อ ให้กองทุนกลับมาเข้มแข็ง



### จุดเปลี่ยนชุมชนท้องถิ่น

กระแสความเปลี่ยนแปลงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแนวโน้มว่าจะเกิดข้อเรียกร้องในการกระจายอำนาจและการปกครองตัวเองมากยิ่งขึ้น ชุมชนและท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ขณะเดียวกัน เมื่อชุมชนใดมีขีดความสามารถในบางด้านต่ำ อาจไม่ได้หมายความว่ามีความปัญหา แต่เป็นเพราะงานด้านนั้นอาจไม่จำเป็นหรือไม่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ

ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ระบุว่า ที่พูดมาทั้งหมด มีทั้งโอกาสและวิกฤติผสมปนเปกัน การที่เราจะอยู่ได้โดยไม่ปฏิรูปตนเองคง เป็นไปได้ยาก แต่โอกาสของแต่ละชุมชนอยู่ที่ใดนั้น ไม่มีใคร ช่วยคิดแทนได้ เพราะแต่ละพื้นที่ล้วนมีบริบทต่างกัน

นับจากนี้ เราต้องเร่งสร้างอนาคตให้เยาวชนที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญ ด้วยการสอนให้เด็ก ๆ คิดเป็น อย่างจำกัดความสงสัยใคร่รู้ของพวกเขาด้วยการปฏิเสธหรือตอบว่า “ไม่” แต่ให้หมั่นถามเขาว่า “ทำไม” แล้วช่วยกระตุ้น ให้เขาคิดหาทางเลือกอื่น ๆ

“การปฏิรูปใด ๆ อาจต้องเริ่มต้นที่การปฏิรูปตัวเอง” เป็นคำตอบสุดท้ายของ ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ และเสนอด้วยว่า ขอให้ชุมชนท้องถิ่นทั้งหลายมาร่วมสร้างบรรยากาศให้เกิด ความคุ้นเคยกับความแตกต่างทางความคิด เพื่อนำพาสังคมไทยหันหน้าเข้าสู่กระแสแห่งการปฏิรูปร่วมกับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ●





## ปฏิรูปพลังงานไทย อย่ามองข้าม ‘พลังชุมชนท้องถิ่น’

ณ วันนี้ การใช้พลังงานของประเทศไทย นับเฉพาะปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติอยู่ที่ราว 2 ล้านบาร์เรลต่อวัน ขณะที่แหล่งก๊าซภายในประเทศสามารถผลิตได้ประมาณ 1 ล้านบาร์เรลต่อวัน ส่วนต่างตรงนี้ทำให้เราต้องพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถพึ่งตนเองได้

ก่อนที่จะเกิดวิกฤติพลังงานขาดแคลน ลองหันกลับมามอง ‘พลังงานทางเลือก’ ที่เกิดจากความคิดดีๆ และความตั้งใจของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งไม่ว่าในอนาคตข้างหน้าพลังงานที่ผลิตได้จากชุมชนท้องถิ่นอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาประเทศไทยก้าวไกลในทุกมิติ

การสนับสนุนการพัฒนาพลังงานระดับท้องถิ่นจึงเป็นอีกหนึ่งหนทางที่จะช่วยกู้ชาติได้ วงเสวนาชวนคิดในหัวข้อ ‘ปฏิรูปพลังงานไทย ชุมชนท้องถิ่นทำอะไรได้บ้าง’ จากเวทีที่พลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557 จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เมื่อวันที่ 2 มีนาคมที่ผ่านมา อาจช่วยต่อจิ๊กซอว์ชิ้นสำคัญของระบบพลังงานไทยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากโครงการพลังงานทางเลือกเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2552 ด้วยการสนับสนุนของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นอีกปัจจัยที่ช่วยให้การดำเนินงานราบรื่นและสัมฤทธิ์ผลอย่างในปัจจุบัน **ประพจน์ เพียรพิทักษ์** นายองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ให้เครดิตว่าเกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตอบโจทย์ไปพร้อมๆ กันของคนในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ด้วยการแปรสิ่งปฏิกูลที่ไม่พึงประสงค์ให้กลายเป็นของมีค่า

ตำบลคลองน้ำไหลมีทรัพยากรสำคัญที่เอื้อสำหรับใช้เป็นพลังงานทาง

เลือก ไม่ว่าจะเป็นเศษวัสดุการเกษตรจากไร่นา มูลหมู วัว ควาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของระบบอนุรักษ์พลังงานในพื้นที่

หากมองในภาพรวมของระบบพลังงานในตำบลคลองน้ำไหล จะสามารถเชื่อมโยงกันได้ใน 3 ระดับ ได้แก่

ตั้งแต่ระดับครัวเรือน นับเป็นหน่วยย่อยที่สุดที่จะอนุรักษ์และใช้พลังงานทางเลือก สามารถเริ่มต้นได้ตั้งแต่ในไร่นาตนเอง แต่ละปีช่วยให้ครัวเรือนประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้ราว 1,800-3,600 บาท

ระดับกลุ่ม มีกลุ่มการเรียนรู้ในตำบล 5 กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมเรื่องพลังงานทดแทนโดยตรง อาทิ กลุ่มพลังงานเตาเผาถ่าน 200 ลิตร กลุ่มแก๊สชีวภาพจากมูลสุกร กลุ่มเตาแก๊สชีวภาพ ใช้แก๊สแทน LPG และกลุ่มอั้งโล่ของชาวปากาเกอญอ

ระดับหมู่บ้าน ชุมชน หลังจากได้แรงบันดาลใจจากการไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ อบต.ดอนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ กลับมาก็สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ กลายมาเป็นกลุ่มแก๊สชีวภาพจากมูลสุกรที่สามารถเพิ่มความรักร่วมสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน จากที่เคยมีปัญหากระทบกระทั่งกันมาตลอดด้วยกลิ่นมูลสุกรที่รบกวน เพราะปริมาณแก๊สชีวภาพที่ผลิตได้ สามารถแบ่งปันให้กับครัวเรือนรอบๆ ได้มาใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ทางด้าน **อำนาจ บัณฑิตโรจนฤทธิ์** รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังหลุม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร หนึ่งในผู้ผลักดันโครงการอนุรักษ์พลังงานในพื้นที่ให้ข้อมูลว่า เนื่องจากชาวตำบลวังหลุมเป็นสังคมเกษตร จึงสามารถหาวัตถุดิบในการผลิตเชื้อเพลิงชีวภาพได้รอบตัว โดยเริ่มต้นโครงการในปีเดียวกับทางตำบลคลองน้ำไหล

ตัวอย่างเช่น กลุ่มเตาเผาถ่าน 200 ลิตร ใช้เศษวัสดุ 65 กิโลกรัม

# การจัดการสุ่งภาว



ผ่านการเผา 8 ชั่วโมง ก็จะได้ถ่านทั้งสิ้น 18 กิโลกรัม หากเทียบครัวว่ ถ่านราคากิโลกรัมละ 8 บาท ขณะที่แก๊ส LPG ราคากิโลกรัมละ 24 บาท เรียกได้ว่าช่วยลดรายจ่ายชาวบ้านได้จริง

ระหว่างการเผาถ่าน ยังช่วยให้เกิดผลพลอยได้และสารไล่แมลงสำคัญ ในท้องไร่ท้องนาอย่าง ‘น้ำส้มควันไม้’ และน้ำกลั่นสมุนไพร ซึ่งถือเป็น สารฆ่าแมลงชีวภาพอีกชนิดที่ปลอดภัยไร้กังวล โดยมีส่วนผสมจากใบสาบเสือ ตะไคร้หอม บอระเพ็ด และหางไหลแดง ในปริมาณเท่าๆ กัน หนึ่งด้วย ไฟอ่อนๆ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง เมื่อผ่านกระบวนการกลั่นออกมา จะได้ น้ำกลั่นสมุนไพร 20-25 ลิตร

ขณะที่ **บรรจง ยั้ววัฒนา** นายกเทศมนตรีตำบลแม่หล่าย อำเภอ เมือง จังหวัดแพร่ เผยว่า ทาง อบต. ได้จัดทำแผนการใช้พลังงาน 2 โครงการ ได้แก่ การรณรงค์กระตุ้นจิตสำนึกประหยัดพลังงานให้ทุก ครอบครัว และขยายไปสู่การจัดหลักสูตรเสริมในโรงเรียน ช่วยให้ชาวบ้าน และเด็กๆ ในตำบลแม่หล่าย ตระหนักและให้ความสำคัญกับการใช้พลังงาน อย่างรู้คุณค่ามากขึ้น ส่วนอีกโครงการคือ งานประกวดหมู่บ้านตัวอย่างใน การลดใช้พลังงาน ซึ่งเป็นการต่อยอดจากโครงการหมู่บ้านนาอยู่

ทั้งนี้ ตำบลแม่หล่ายยังได้เข้าร่วมโครงการประหยัดพลังงานของ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แพร่ เฉลิมพระเกียรติ โดยมีการติดตั้งเตาแก๊สชีวภาพ พลังงานกลบ 600 เตา และมีกลุ่มเตาเผาถ่าน 200 ลิตร กระจายไปทั่ว ทุกหมู่บ้าน จนกระทั่งเกิดโครงการ ‘นำไม้มาแลกถ่าน’ สำหรับบ้านที่มีเศษ วัสดุเหลือทิ้ง แต่ไม่มีเตาเป็นของตัวเอง

ทางด้าน **สุวรรณวิชัย เปรมปรีดี** นายกองค์การบริหารส่วนตำบล หนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เล่าถึงโครงการด้านพลัง ชุมชนว่า ในพื้นที่ตำบลหนองโรงมีจุดเด่นคือ ‘ป่าชุมชน’ โดยทั้ง 17 หมู่บ้าน สามารถร่วมมือร่วมใจกันขยายพื้นที่ป่า จากเดิมประมาณ 1,000 ไร่ เพิ่ม เป็น 25,000 ไร่ หรือขนาดพอๆ กับสนามหลวง 400 แห่งรวมกัน

“เมื่อมีการพัฒนาพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องทำให้ตำบลหนองโรงสามารถ ตอบโจทย์ด้านพลังงานได้ทุกด้าน โดยเฉพาะในภาวะโลกร้อน ป่าจึง

เป็นเหมือนตู้เย็นธรรมชาติ และยังเป็นเครื่องปรับอากาศให้กับชาวชุมชน หนองโรง เรียกได้ว่า ป่าคือทุกอย่างทุกอย่างของตำบล ตั้งแต่แหล่งอาหาร จนถึงแหล่งพลังงาน ป่าให้พื้น ให้เศษวัสดุธรรมชาติซึ่งเป็นต้นทางของ พลังงานชีวมวล”

แม้ตำบลหนองโรงจะมีป่าเป็นตู้เย็น แต่ด้วยสภาพพื้นที่เมือง กาญจนบุรีที่เป็นเขตเงาฝน ในช่วงฤดูร้อน อากาศและแสงแดดจะมีฤทธิ์ แดดเผาไหม้เป็นพิเศษ นั่นทำให้ชาวชุมชนคิดแปรวิกฤตให้เป็นโอกาส นั่น คือนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ในการสูบน้ำประปาเพื่อกระจายน้ำออกไป สูพื้นที่เพาะปลูกโดยรอบ

นอกจากนั้น ในพื้นที่หนองโรงยังมีตาลโตนดจำนวนมากไม่น้อย ซึ่ง กะลาตาล เมื่อนำไปเผาถ่านจะได้ถ่านหุงต้มคุณภาพดี ให้ไฟแรง นอกจากนี้ ยังสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าด้วยการทำถ่านดูดกลิ่น เป็นผลิตภัณฑ์ประจำ ตำบลที่หนองโรงภูมิใจ

อีกแหล่งพลังงานทางเลือกในตำบลหนองโรงยังได้มาจากมูลวัว ซึ่ง นายกษสุวรรณวิชัย บอกว่า ตำบลหนองโรงมีชาวบ้าน 6,500 คน ขณะที่ มีการเลี้ยงวัวในพื้นที่กว่า 25,000 ตัว นอกจากจะนำไปหมักปุ๋ยได้เหลือ ใช้แล้ว มูลวัวยังนำมาผลิตแก๊สชีวภาพ ลดรายจ่ายครัวเรือนในเรื่องแก๊ส หุงต้มได้อีกทาง

ตัวอย่างดีๆ จากชุมชนท้องถิ่นต้นแบบเหล่านี้ อาจนำมาซึ่งคำถาม ที่ต้องย้อนกลับไปสู่ภาครัฐ เพื่อผลักดันให้เกิดการปฏิรูปพลังงานด้วยพลัง ชุมชนท้องถิ่น ในเมื่อคนเล็กคนน้อยในระดับฐานรากสามารถผลิตพลังงาน และพึ่งพาตนเองได้ แต่กลับไม่ถูกนับรวมให้เป็นเรื่องเดียวกันกับระบบ พลังงานหลักของประเทศ

การที่ภาคประชาชนสามารถผลิตพลังงานได้ในปริมาณมากพอที่จะ ผลิตเพื่อจำหน่ายได้ แต่ยังคงติดอุปสรรคที่รัฐและหน่วยงานด้านพลังงานยัง ไม่ให้การรับรอง เห็นที่คงต้องปฏิรูป ‘วิถีคิด’ ของภาครัฐก่อนที่จะปฏิรูป พลังงานกันอย่างจริงจัง จังๆ เสียที ●



# ชุมชนปลอดน้ำเมา เลิกเหล้า-เลิกเสียง



สถานการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทย ยังอยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วง ที่ผ่านมามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีมาตรการรณรงค์และป้องกันอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหายังไม่หมดไป และยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพ มิติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพ อุบัติเหตุ เศรษฐกิจ และสังคม

แนวทางที่จะสกัดยั้งยั้งไม่ให้เกิดปัญหาสุขภาพ บานปลาย ต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกองคาพยพ ทั้ง หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน โดยเฉพาะชุมชน ท้องถิ่นที่จะต้องลุกขึ้นมาช่วยกันป้องกันดูแลอย่างจริงจัง

**นพ.บัณฑิต ศรีไพศาล** ผู้อำนวยการสำนัก

สนับสนุนการควบคุมปัจจัยเสี่ยงหลัก (สำนัก 1) บรรยายถึงสถานการณ์แอลกอฮอล์ ในประเทศไทยโดยภาพรวมว่า ปัจจุบันประชากรนักดื่มทั่วไทยยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับสถิติการเกิดอุบัติเหตุที่สอดคล้องกันเป็นเงาตามตัว

จากสถิติในช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมา พบว่า จำนวนอุบัติเหตุด้านการจราจรน้อยลง ขณะที่ตัวเลขของผู้เสียชีวิตยังสูงเป็นอันดับ 3 ของโลก นั้นหมายความว่า ถึงแม้จำนวนอุบัติเหตุจะลดลงก็จริง แต่กลับมีความรุนแรงมากกว่าเดิม

สาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุ ได้แก่ ขับรถเร็วเกินกำหนด เมาแล้วขับ กลับใน ไม่ใช้อุปกรณ์ป้องกัน ทั้งหมดนี้นอกจากนี้ ปัจจัย เรื่องความปลอดภัยของถนนและการบรรทุกน้ำหนักเกินก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เช่นกัน

นอกจากนี้ ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2544-2554 ยังบ่งบอก ถึงนัยยะสำคัญอย่างหนึ่งว่า ในประชากรชาย 100 คน จะมีนักดื่ม 50 คน และมีจำนวนค่อนข้างคงที่ ขณะที่ประชากรหญิง 100 คน จะมีนักดื่มอยู่ 10 คน แต่ ตัวเลขที่น่าตกใจคือ กลุ่มนักดื่มหญิงกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับ

กลุ่มเด็กและเยาวชน ฉะนั้นจึงสะท้อนได้ว่า การแก้ปัญหาหนักดื่ม หน้าใหม่ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร

“อุบัติเหตุส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทมากกว่าในเขต เมือง ฉะนั้นการรณรงค์ลดอุบัติเหตุจราจรให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด จึงต้องพุ่งเป้าไปที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก” นพ.บัณฑิต ให้ข้อสังเกต

นพ.บัณฑิต สรุปบทเรียนจากการทำงานที่ผ่านมาว่า การ ขับเคลื่อนงานรณรงค์อย่างมีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยปัจจัย หลักๆ ได้แก่

1. การสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เช่น จัดรณรงค์ลดเหล้า เข้าพรรษา กระเช้าปลอดเหล้า ให้เหล้าเท่ากับแข่ง
2. การควบคุมโฆษณาสินค้าอบายมุข ซึ่งมักแฝงทัศนคติที่ผิดๆ แก่ผู้บริโภค เช่น ดื่มแล้วเท่
3. การลดความสะดวกในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น ออกกฎหมายควบคุมอายุผู้ซื้อไม่ต่ำกว่า 20 ปี จำกัดเวลา และสถานที่ในการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การออก ใบอนุญาตแก่ผู้จำหน่าย การเก็บภาษีในอัตราที่สูงขึ้น เป็นต้น
4. การใช้มาตรการกดดันทางสังคม ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมกันสร้าง กฎ กติกา ประชาคม
5. การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่น พ.ร.บ.ควบคุม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ร.บ.สุรา พ.ร.บ.จราจร

“ปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หัวใจสำคัญอยู่ที่ ชุมชนท้องถิ่นที่จะต้องช่วยกันปิดจุดอ่อนเหล่านี้ ซึ่งความสำเร็จ อาจไม่เกิดขึ้นได้ในเร็ววัน ฉะนั้นต้องดำเนินการอย่างเข้มข้นและ ต่อเนื่อง รวมถึงใช้หลายมาตรการพร้อมๆ กัน” นพ.บัณฑิต สรุป ทั้งท้าย ●



**สมชาย จันทรมาพิทักษ์**

นายกเทศมนตรีตำบลบ้านช่อง

อำเภอพนมสารคาม ฉะเชิงเทรา

กว่า 18 ปีมาแล้วที่ผมไม่ได้ลิ้มรสชาติของเหล้า เราต้องยอมรับว่าเหล้าเป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมานาน ไม่ผิดกฎหมาย แต่ผิดศีลธรรม ฉะนั้นตำบลบ้านช่อง

จึงเน้นการใช้จิตสำนึก ควบคู่กับการใช้กฎหมาย

การสร้างจิตสำนึกต้องเริ่มต้นจากตัวเราและขยายไปสู่คนใกล้ตัว ครอบครัว ญาติพี่น้อง เช่นเดียวกับชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น ต้องเริ่มต้นที่ ตัวผู้นำ ส่วนภารกิจต่อไปคือการส่งทอดไปยังเด็กและเยาวชน โดยพื่อต้อง ประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกและคนในครอบครัว



**บุญทิพย์ เมืองชื้อ**

นายกเทศมนตรีตำบลบ้านต่อม

อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

จากข้อมูลพบว่า จังหวัดพะเยามีนักดื่ม

ติดอันดับสูงสุดของประเทศ เราจึงนำข้อมูลนี้มาสะท้อนให้ชุมชน รับทราบ เพราะก่อนที่จะแก้ไขปัญหาใดๆ ต้องรู้ก่อนว่าปัญหา เกิดจากใคร คำตอบก็คือเกิดจากตัวเราเอง

เมื่อชุมชนเข้าใจตรงกันแล้ว จึงเริ่มต้นแก้ไขที่ตัวผู้นำก่อน จากนั้นจึงสร้างอาสาสมัครขึ้นมาเมื่อปี 2552-2553 เพื่อมาทำ กิจกรรมต้นแบบ เรียกว่ากิจกรรม ‘คนตายไม่ขายคนเป็น’ คืองานศพ ปลอดเหล้า

# ผู้นำ 8 ตำบล 8 มุมมอง

## เล่าเรื่องเล่า

วงเสวนาว่าด้วยเรื่อง '5 ชุดกิจกรรมเพื่อควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และลดอุบัติเหตุจราจร' เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และมุมมองของผู้บริหารท้องถิ่น 8 ตำบล ที่มียุทธศาสตร์การรณรงค์และป้องกันปัญหาด้วยแนวทางที่หลากหลาย และยังสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้แก่ท้องถิ่นอื่นต่อไปได้ ดังนี้



**ก้าน กุณะวงษ์**  
นายกเทศมนตรีตำบลนาอ้อ  
อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ตำบลนาอ้อของเราใช้ระบบฐานข้อมูลเป็นหลักในการรณรงค์เรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เริ่มด้วยการทำบัญชีครัวเรือน โดยเชื่อมโยงข้อมูลและสถิติให้ชุมชนเห็นว่า เหล้ากับอุบัติเหตุเป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้เรามองเห็นปัญหา จากนั้นจึงมีการพูดคุย สร้างความตระหนัก และนำไปสู่การทำประชาคม เราเน้นให้ชุมชนจัดการตนเอง สะท้อนปัญหาเอง โดยใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่เดิมมาการแก้ปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

**ไพรวลัย โลมรัตน์**  
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงอีจาน  
อำเภอโนนสุวรรณ บุรีรัมย์

ในอดีตเราพบว่า การจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้านแต่ละครั้ง จะมีค่าใช้จ่ายด้านเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงถึงประมาณ 50,000 บาท เมื่อเราเห็นปัญหานี้แล้ว ทาง อบต.ดงอีจาน จึงมีแนวคิด ว่า หากชุมชนมีการจัดกิจกรรมได้ก็อย่างที่ปลอดภัยแล้ว เราจะอุดหนุนงบประมาณให้ครั้งละ 2,000 บาท เมื่อใช้วิธีการนี้ ทำให้ช่วยลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยของชุมชนลงได้ทันที 50,000 บาท

นอกจากนี้ตำบลเรายังมีกองทุนสวัสดิการปลอดภัยแล้ว โดยให้ชุมชนจัดการกันเอง แล้วขยายผลเชื่อมโยงกับกองทุนฌาปนกิจ ซึ่งแนวทางนี้เป็นที่นิยมกันมากในภาคอีสาน



**อภิสิทธิ์ จันทร์โอพาส**  
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาบ่อง  
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เนื่องจากคนในพื้นที่ของเราส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าคือไทใหญ่และกระเหรี่ยง มีทั้งพุทธและคริสต์ ดังนั้นจึงยึดถือในประเพณีวัฒนธรรมและมีความศรัทธาต่อศาสนา บางชุมชนจึงไม่มีการขายเหล้า ทำให้ปัญหาเรื่องอุบัติเหตุหรือการทะเลาะวิวาทค่อนข้างน้อย

เมื่อมีการจัดงานประเพณีสำคัญ อบต.ผาบ่อง จะสนับสนุนงบประมาณให้ และขอความร่วมมือให้ชุมชนงดการจำหน่ายเหล้า ซึ่งปัจจุบันสถิติการเกิดอุบัติเหตุถือว่าลดลงอย่างเห็นได้ชัด



**ไฉน ก้อนทอง**  
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก  
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลดงมูลเหล็กประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพเมื่อปี 2554 เพื่อเป็นหลักในการบริหารจัดการปัญหาแอลกอฮอล์ โดยให้ชุมชนร่วมคิดร่วมทำ และกำหนดวิสัยทัศน์ให้เป็นพื้นที่แห่งความสุขของผู้อยู่อาศัยและพลเมือง เพราะคำว่าสุขภาวะต้องครอบคลุมทุกมิติ

ธรรมนูญสุขภาพเกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่ร่วมกันคิด ผ่านประชาชนและแบบสอบถาม ฉะนั้นจึงเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และไม่เกิดแรงต้าน การบังคับใช้จึงค่อนข้างประสบความสำเร็จ



**สมพร โบบทอง**  
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแสน  
อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา

ตำบลบ่อแสนใช้พลังศาสนาเป็นเครื่องมือด้านแอลกอฮอล์ เนื่องจากในพื้นที่เป็นชาวมุสลิม 80 เปอร์เซ็นต์ ชาวพุทธ 20 เปอร์เซ็นต์ จึงเป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีความเคร่งครัด

ในสังคมมุสลิมเราเชื่อกันว่า เหล้าเป็นบาปหนัก หากใครฝ่าฝืนถือเป็นการชดค่าสิ่งศาสนา นอกจากนี้เรายังมีมาตรการกีดกันทางสังคม โดยมีข้อปฏิบัติว่า หากใครเสียชีวิตด้วยสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้นำศาสนาและโต๊ะอิหม่ามจะไม่ไปร่วมงานศพ

**เกรียงไกร ทวีกาญจน์**  
นายกเทศมนตรีตำบลหนองพลับ  
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เราใช้วิธีการจัดโซนนิ่ง เปลี่ยนพื้นที่กึ่งเหล้า พื้นที่มั่วสุมของวัยรุ่นให้เป็นสถานที่ออกกำลังกาย ซ่อมดนตรี นอกจากนี้ยังมีการตั้งชมรมจักรยานเพื่อสุขภาพ สมาชิกชมรมนั้นก่อตั้งแต่อายุ 15-70 ปี ดำเนินกิจกรรมมากกว่า 3 ปี ซึ่งค่อนข้างเห็นผลชัดเจน

ขณะเดียวกัน การลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ควรต้องเริ่มจากตัวผู้นำก่อน เพื่อให้คนในพื้นที่ได้เห็นเป็นแบบอย่าง เพื่อจะได้พูดอย่างเต็มปากว่า เลิกเหล้าแล้วได้อย่างไร



# จากนี้ไป 'อาหาร' คือ 'อำนาจ'



## ข้อกังวลบางประการของภาคเกษตรกรรมและอาหาร

แม้ว่าประเทศไทยจะส่งออกอาหารเป็นมูลค่า 1.3 ล้านล้านบาท และยังติดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศผู้ส่งออกอาหารมากของโลก แต่ **รศ.สมพร อิศวิลานนท์** ผู้อำนวยการสถาบันคลังสมองแห่งชาติ ย้ำว่า เรื่องความมั่นคงด้านอาหารต้องหันกลับไปมองวิถีชุมชน

รศ.สมพร ระบุว่า ชุมชนท้องถิ่นถูกละเลยเรื่องสิทธิหลายประการที่ชุมชนพึงมี อาทิ สิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นต้น

นอกจากนี้ เกษตรกรไทยยังมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรที่จะเอื้อให้ผลผลิตดี เนื่องจากประเทศไทยมีการลงทุนวิจัยและพัฒนา (Research & Development) น้อยมาก อีกทั้งการวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่มักอยู่ในภาคอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม

เมื่อขาดแคลนองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการสร้างผลผลิต จึงทำให้เกษตรกรไทยเน้นการลงทุนด้วยการพึ่งพาปุ๋ยเคมี ทำให้ต้นทุนการผลิตแทบจะแซงหน้าราคาผลผลิต

เมื่อปัญหาขมวดมาถึงตรงนี้ ทำให้แรงงานภาคเกษตรจำต้องเคลื่อนย้ายไปอยู่ในภาคอุตสาหกรรม จนทำให้เกษตรกรที่ยังคงทำนาปลูกข้าวมีแนวโน้มจะเหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่

ขณะที่ภาพใหญ่อย่างนโยบายด้านการเกษตร รศ.สมพร มองว่า นโยบายการยกระดับราคาผลผลิตเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สร้างความมั่นคงให้เกษตรกร มีหน้าซ้ำยังทำลายกลไกตลาด

“การผลิตอาหารของภาคครัวเรือนและภาคชุมชนเท่านั้นที่จะเป็นตาข่ายรองรับในวิกฤติคราวนี้”

ผู้อำนวยการสถาบันคลังสมองแห่งชาติ เสนอว่า ทางรอดของเกษตรกรไทยคือ เกษตรกรต้องรวมตัวกัน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง

## พลิกโครงสร้างการผลิต

นโยบายด้านการเกษตรที่ดี คือ นโยบายที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการผลิต นั่นก็คือตัวเกษตรกร ไม่ใช่เพียงแค่ยกระดับราคาอย่างนโยบายจำนำข้าวที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน

“นโยบายภาคเกษตรที่ดี เช่น การจัดสรรที่ดินให้เกษตรกร ปรับโครงสร้างการผลิตให้ผลผลิตมีความหลากหลาย ไม่ใช่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างที่แล้วมา สร้างกลไกตลาดที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร ภาครัฐหรือเอกชนควรลงทุนทำวิจัยและพัฒนาในภาคการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

“เกษตรกรต้องรวมตัวกัน แม้จะมีที่ดินไม่มาก แต่ถ้าสร้างผลผลิตให้มีคุณภาพก็จะเกิดมูลค่า ถ้าปลูกข้าวที่มีคุณภาพและมูลค่า เช่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวลิ้มผิว แล้วผลิตให้ได้อย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย ไม่มีสารพิษ จะช่วยให้เราสามารถเชื่อมต่อกับผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อได้ เราสามารถกำหนดตลาดของเราได้ ถ้าเกษตรกรมองเห็นตรงจุดนี้ เกษตรกรรมก็จะยั่งยืน” รศ.สมพร กล่าว







## 5 กิจกรรมขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

**ทัศนีย์ วีระกันต์** ผู้จัดแผนงานส่งเสริมการพัฒนาระบบเพื่อสุขภาวะของเกษตรกรและความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ชี้ให้เห็นว่า หัวใจสำคัญ 3 ประการของอาหารคือ โภชนาการ ความปลอดภัย และความมั่นคงด้านอาหาร

ทั้งหมดนี้ก็เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกษตรกรและสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนสู่อาหารเพื่อสุขภาวะ มีการสรุปบทเรียนที่ผ่านรูปธรรมมาแล้ว 5 ชุดกิจกรรม

**เมนูที่ 1** พัฒนาระบบการผลิต เปลี่ยนจากการพึ่งสารเคมีมาใช้ระบบการผลิตแบบปลอดภัย จัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงดิน เพราะดินเป็นหัวใจสำคัญของเกษตรกรรม รวมถึงการคัดสรรพัฒนาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์

**เมนูที่ 2** การเข้าถึงและการกระจายอาหาร โดยใช้กลไกตลาดทางเลือก เป็นเครื่องมือการกระจายอาหารที่เป็นธรรมทั้งต่อผู้บริโภคและเกษตรกร

**เมนูที่ 3** อาหารจัดการโรค ชุมชนต้องทำกิจกรรม ‘อาหารจัดการโรค’ เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของความมั่นคงด้านอาหาร

**เมนูที่ 4** การบริหารจัดการทุนและระบบสวัสดิการ เพราะทุนเป็นปัจจัยหนึ่งในการทำการเกษตรปลอดภัยที่ต้องฝ่าฟันทั้งรูปแบบการผลิตและตลาด

**เมนูที่ 5** การจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่ออาหารปลอดภัย หากมีการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ก็จะเอื้อให้เกษตรกรมีที่ดินทำกิน

## อาหาร 5 ถิ่น กับกิจกรรมทั้ง 5 เมนู

ตำบลที่เข้าร่วม ‘เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่’ ต่างก็ดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนสู่อาหารเพื่อสุขภาวะทั้ง 5 เมนู ผู้บริหารแต่ละท้องถิ่นและผู้นำชุมชนมาแบ่งปันประสบการณ์บนเวทีเสวนา

**ประพจน์ เพียรพิทักษ์** นายก อบต.คลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เล่าว่า ที่มาของการผลิตอาหารปลอดภัยเกิดจากปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และต้นทุนการผลิตที่สูง จึงมีการค้นหาเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนขึ้นมาเป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้ จากนั้นจึงค่อยๆ ฝึกฝนและพัฒนาเทคนิคการผลิต อย่างไรก็ตาม ระบบผลิตแบบปลอดภัยยังโตได้ยากในตลาด แต่อย่างน้อยที่ตำบลคลองน้ำไหลก็ได้เริ่มต้น

**ทองม้วน พันธุ์** นายก อบต.สมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เริ่มณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกผักปลอดภัยในรั้วบ้าน เริ่มจากผักที่รับประทานเป็นประจำและได้รับการตอบรับจากชาวสมอแขด้วยดี จนเมื่อเหลือจากการบริโภคจึงก่อตั้งตลาดแบบจัดโซน เพื่อกระจายผลผลิตไปยังผู้บริโภค นายกทองม้วน ยังเห็นว่า ผู้บริหารท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

**ว่าที่ร้อยตรีศิริพงษ์ ชูชื่นบุญ** ปลัด อบต.บักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เล่าถึงปัญหาการขาดสารอาหารของเด็กในโรงเรียน จึงทำให้เกิดกิจกรรม ‘อาหารจัดการโรค’ โดยให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถม 1-6 แบ่งหน้าที่กันปลูกผักปลอดภัยและเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาประกอบอาหารกลางวัน โดยมีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรเช่น ชีพมูลหมูนำไปผลิตปุ๋ยใช้ในแปลงผักเมื่อผักเหลือจากการบริโภค มีการส่งผลผลิตไปขายยังตลาด

**ผจญ พูลด้วง** นายก อบต.คอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ เล่าว่า กองทุนต่างๆ ในชุมชน ทั้งกองทุนหมู่บ้าน กองทุน SML กลุ่มออมทรัพย์ จะมีเงื่อนไขพิเศษในการกู้ยืม โดยหากกู้เงินไปทำเกษตรกรรมยั่งยืนจะได้รับพิจารณาเป็นลำดับต้นๆ และได้รับอนุมัติเต็มวงเงิน เพื่อส่งเสริมเกษตรกรที่เลือกวิธีการผลิตแบบปลอดภัย

**โกเมศร์ ทองบุญชู** ประธานเครือข่ายจัดการภัยพิบัติพื้นที่ภาคใต้ เล่าว่า การรักษาทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นต้องสร้างภูมิศึกษา เพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวาย เพราะในยามเกิดบ้านเมืองภาวะวิกฤติ อาหารเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นเรื่องเดียวกับความมั่นคงด้านอาหาร

## อนาคตประเทศ คือ เด็กและเยาวชน

จากการลงพื้นที่ในหลายจังหวัดของ **รศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ** คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อสำรวจสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน พบว่าวิกฤติของประชากรวัยนี้มี 4 ประเด็นคือ เพศ ยาเสพติด ความรุนแรง และเกม/สื่อ

ตามมาด้วยค่านิยมด้านลบอีก 4 เรื่องคือ 1. ยอมรับการทุจริตคอร์รัปชันถ้าตัวเองได้ประโยชน์ 2. ไม่จ่ายเงินที่ถูกต้องจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) หากใครจ่ายคืนจะถูกประณามว่าโง่ 3. เด็กและเยาวชนผู้หญิงยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานมากขึ้น และ 4. มีไม่น้อยบอกว่าโตขึ้นอยากเป็นโจร

“ด้านดีก็มี คือ 1. เด็กมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น กล้าวิพากษ์วิจารณ์ 2. มีความเป็นสากลมากขึ้น กล้าแสดงออก โดยเฉพาะกับวัฒนธรรมเกาหลี ญี่ปุ่น และ 3. มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นมากขึ้น” รศ.ดร.สมพงษ์ ให้ข้อมูลในงานบรรยายเรื่อง ‘พลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน’ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2557

สถานการณ์ดังกล่าว รศ.ดร.สมพงษ์ มองว่า ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและแก้ไข โดยผู้นำชุมชนต้องยอมรับก่อนว่า พื้นที่

นั้นมีทั้งพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่ดี และจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้มากขึ้น

เพราะ ชุมชน = ภูมิปัญญา จากที่ได้สนทนากับพ่อหลวงจอห์น โอเดชา ปราชญ์ชาวบ้านอำเภอแม่วางจังหวัดเชียงราย พ่อหลวงบอกว่า เด็กรุ่นหลังปฏิเสธภูมิปัญญาและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน และใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ไปนั่งมั่วสุมดื่มเหล้าเบียร์

“เป็นอย่างนี้แทบทุกพื้นที่ เราจึงต้องเตรียมการเรียนรู้ โดยตั้งโจทย์ปัญหา แสวงหาความร่วมมือ และสรุปแนวทางดำเนินการ ที่สำคัญผู้นำชุมชนต้องเปิดใจฟังเด็ก เด็ก ๆ ต้องการแค่กิจกรรมรวมกลุ่มที่สนุก มีพื้นที่ให้แสดงออก ยังไม่ต้องเน้นสาระ ทำอย่างนี้สักพักพวกเขาจะค่อย ๆ คล้อยตามและซึมซับเอง ต่อมาจึงค่อยหยิบยื่นประเด็นใกล้ตัวให้เขาช่วยกันคิด ต้องใจเย็น ๆ”

สำหรับเด็กในระบบโรงเรียน ต้องปรับเพิ่มหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไปในสัดส่วน 60 : 40 โดย 40 คือ หลักสูตรท้องถิ่น ภูมิปัญญา อาชีพ วิชาการแบบเครือข่าย ผักสวนครัว ต้นไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น

“ให้เขาทดลองทำโครงการ เป็นการฝึกให้คิด ตั้งโจทย์ วิเคราะห์ และ





เด็กจะค่อยๆ ซึมซับภูมิปัญญาเหล่านี้เอง” รศ.ดร.สมพงษ์ ยอมรับว่า การปฏิบัติตามแนวทางนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้นำและทุกฝ่ายในชุมชนต้องสนับสนุน

แต่จะทำได้จริงหรือไม่ ต้องขึ้นอยู่กับ การนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตัวเอง ยกตัวอย่าง โครงการ ‘เยาวชนติดดิน’ ที่ดำเนินการโดย **จรรยา พานิช** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย

“เริ่มจากการระดมทุกฝ่าย ทั้งตำรวจ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข มาช่วยฝึกอบรมและเป็นวิทยากรด้านต่างๆ เช่น โรคเอดส์ การตั้งครมโดยไม่พร้อม ยาเสพติด และจริยธรรมคุณธรรม”

โครงการเยาวชนติดดินของ อบต.น้ำสวย เน้นให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้เรื่องต่างๆ จากประสบการณ์จริง เช่น พาเด็ก ๆ เข้าไปทำงานในเรือนจำและรับฟังประสบการณ์ตรงจากนักโทษคดีค้า ยาเสพติด ที่เริ่มจากการเป็นผู้เสพยาเป็นนักเรียน

“จากโทษจำคุกถึง 16 ปีนักโทษบอกเด็ก ๆ ว่า เขาเสียเวลา และขอฝากน้อง ๆ ว่าอย่าทำเลย ให้ดูเขาเป็นตัวอย่าง เด็กบางคน ที่ฟังถึงกับร้องไห้เพราะสงสารนักโทษคนนี้”

ส่วนที่ไปที่ไปของชื่อเยาวชนติดดิน นายจรรยา อธิบายว่า มาจากการตั้งกลุ่มเยาวชนในพื้นที่โดยมี 3 กลุ่มหลักคือ เล่นกีฬา เล่นดนตรี และกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ เช่น ทาสีวัด บูรณะซ่อมแซมวัด ทั้งหมดนี้เน้นให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรมและสร้างความผูกพันในท้องถิ่น

อีกพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับอนาคตของชาติไม่แพ้กันคือ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้ชื่อโครงการว่า ‘อนาคตเด็ก...อนาคตไทย’

“ทุก ๆ เดือนที่เทศบาลจะมีการประชุม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ แต่เราก็อยากที่จะฟังความคิดเด็ก ๆ บ้างว่ามีเรื่องอะไรที่เขาไม่กล้าคุยกับพ่อแม่” **เกรียงไกร ทวีกาญจน์** นายกเทศบาลตำบลหนองพลับ เล่าที่มาที่ไป

จากนั้นจึงประสานกับ อสม.หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ช่วยกันรวบรวมเด็กมาที่เทศบาลตอน 6 โมงเช้า ปรากฏว่าวันแรกมากกว่า 30 คน รวมผู้ปกครองและพี่เลี้ยง

“มาพูดคุยกัน พอ 8 โมงเช้าก็ชวนขี่จักรยานไปตามชุมชน สอนเรื่องต้นไม้ ขยะ สอนให้เขาเก็บทิ้งลงถัง พอถึง 11 โมงก็พาเข้าวัดเตรียมขยะรีไซเคิล เพื่อทอดผ้าป่าขยะนำเงินถวายวัด นอกจากนี้จะได้ทำบุญแล้ว เด็ก ๆ สนุกมาก เพราะวิธีการของเราเริ่มจากสิ่งที่เขาชอบ พอเรานั่งคุยกับเขา ถามว่า อยากได้อะไร เขาตอบมาทันทีเลย ว่า อยากแข่งจักรยาน”

วิธีการของนายกเกรียงไกรคือ จัดแข่งขันทันทีจักรยาน โดยให้เด็ก ๆ ตั้งกติกาตัวเอง ผลที่ได้คือ เด็กมีความสุข ไม่ทะเลาะกัน พ่อแม่หันมาสนใจลูกมากขึ้น เวลาเทศบาลมีงานอะไรก็จะเข้ามาช่วยอย่างเต็มใจ

“หลักการสำคัญคือ ให้เด็กคิดเอง อย่ายึดเยียดให้เขา” นายกเกรียงไกรสรุป

ขณะที่พื้นที่ที่มีปัญหาเยาวชนติดสุราอย่างตำบลดงอีจาน อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์ มีวิถีแก้ไขปัญหที่ต่างออกไป สำคัญคือทำความเข้าใจสาเหตุของการดื่มให้ได้ก่อน

**เพชร เทพเนาว์** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดงอีจาน อธิบายสาเหตุของการดื่มว่า มาจากการยอมใจก่อนขึ้นการแสดงในงานบุญ งานบวชต่างๆ

“เราตีกันเพราะอยากโชว์ เท่าที่สำรวจคนที่ตีจะเป็นลูกน้อง หัวหน้าไม่เคยตีแต่จะอยู่ข้างหลัง มีครั้งหนึ่งที่ตีกันทำให้เด็กอายุ 13 คนหนึ่งเสียชีวิต เรื่องไปไกลจนก่อให้เกิดความโกรธระหว่างครอบครัว ระหว่างหมู่บ้าน จึงคิดว่าปล่อยไปไม่ได้แล้ว จึงเรียกทุกฝ่ายมาคุยกัน และเริ่มลงพื้นที่ทั้ง 13 หมู่บ้าน สำรวจให้ชัดเจนว่ามีเด็กและเยาวชนที่ดื่มเหล้าเท่าไร และพบว่ามียู 14 เปอร์เซนต์”

จากนั้นให้ทุกฝ่ายช่วยกันออกแบบว่าจะแก้ไขอย่างไร วิธีแรกที่ได้คือรับสมัครแกนนำเยาวชน ลด ละ เลิกสุรา ปรากฏว่ามีเด็กและเยาวชนสมัครเกินโควตา 130 คน จากเดิมวางไว้ 100 คน

“จากการดำเนินงานเรื่อยมา ตอนนี้เยาวชนตำบลดงอีจาน สามารถเลิกดื่มเหล้าได้ 78 เปอร์เซนต์” ปลัดเพชร บอกอย่างภูมิใจ

ด้านพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติดอย่างตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี แก้ไขปัญหาเรื่องนี้ด้วยการเดินเข้าหาเด็ก

“เด็กมี 2 กลุ่มคือ เด็กในระบบกับเด็กนอกระบบ กลุ่มแรกมีแนวโน้มว่าเรียนจบแล้วจะกลับมาท้องถิ่นน้อย เราจึงตั้งโจทย์ว่าอยากมีผู้นำที่เป็นเด็กนอกระบบ เพราะกลุ่มนี้จะอยู่กับเรา เราจึงเดินเข้าไปคุยกับเขาที่อยู่ตามราวสะพาน ตามกำแพงวัด ว่าอยากได้อะไร อยากทำอะไร ทำไม่ทำอย่างไร บางคนติดยา ติดเพื่อน ติดเกรตศูนย์หลายวิชา” **ฐิติพงศ์ ศักดิ์ชัยสมบูรณ์** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม ให้ข้อมูล

เมื่อได้คำตอบจากเด็ก ๆ ว่าอยากมีพื้นที่ทำกิจกรรม ประกอบกับตอนนั้นมีผู้ใหญ่ใจดีมอบที่ดินมาให้ 7 ไร่ จากนั้นเด็ก ๆ จึงลงมือลงแรงสร้างศาลากันเอง พื้นที่รอบ ๆ ก็ขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงเบ็ด เลี้ยงห่าน ปลูกข้าว ภายใต้กติกาที่ตกลงร่วมกันว่าจะไม่เข้าไปยุ่งกับยาเสพติดอีก

“งานสาธารณะของชุมชน เช่น กวาดถนน บูรณะวัด ก็ได้เด็กกลุ่มนี้มาช่วยเป็นกำลังหลัก เราต้องให้ออกาสเขา อยากจะบอกว่า ถ้าเด็กกลุ่มนี้มีแรงศรัทธา เขาจะมีพลังเป็น 2 เท่าของเด็กทั่ว ๆ ไป” นายกฐิติพงศ์ย้ำ ●



